

RICHTLIJN VOOR DE OPMAAK VAN EEN BEHEERSPLAN

**Onroerend erfgoed beheersplannen /
31.08.2015**

INHOUD

1	Inleiding	3
2	Richtlijnen voor de inhoud van een beheersplan	3
2.1	Algemene richtlijnen	3
2.2	Richtlijnen voor de inhoud	5
2.3	Praktische richtlijnen	12

1 INLEIDING

Deze nota is bedoeld als leidraad bij de opmaak van een beheersplan. Ze geeft aan welke elementen een beheersplan moet bevatten afhankelijk van het goed waarvoor het plan wordt opgemaakt. De opmaak is dus maatwerk. De regelgeving voorziet het minimumpakket waaraan een beheersplan moet voldoen. De consulent geeft – in samenspraak met de klant - de graad van diepgang van het beheersplan aan.

2 RICHTLIJNEN VOOR DE INHOUD VAN EEN BEHEERSPLAN

2.1 ALGEMENE RICHTLIJNEN

Een beheersplan is een visiedocument. Het is de schriftelijke neerslag van het resultaat van het denken, zoeken, afwegen en beslissen ten behoeve van het behoud en beheer van de erfgoedwaarde(n) van het onroerend erfgoed. Het plan is een weldoordachte houvast voor de zakelijkrechthouder(s) of gebruiker(s) én de overheid waarin de erfgoedwaarde(n) van het onroerend erfgoed/erfgoedlandschap en de wensen van de beheerder(s) voor een bepaalde periode (20 jaar of 24 jaar voor geïntegreerde beheersplannen) vastgelegd worden. Eerder dan een wetenschappelijk onderzoeksrapport is een beheersplan **een draaiboek voor het uitvoeren van effectief beheer in functie van het behoud van het onroerend erfgoed** met zijn intrinsieke erfgoedwaarde(n). Het reikt oplossingen aan voor beheersvragen en –noden. Het beheersplan is dus een **middel** om het beheer te faciliteren en geen doel op zich. Bijkomend biedt het beheersplan ook opportuniteiten voor de klant zoals de mogelijkheid om bepaalde werken vrij te stellen van toelating.

Het beheer van onroerend erfgoed/erfgoedlandschap is zeer specifiek en afhankelijk van het type van erfgoed, locatie en vele andere factoren. Het is dus maatwerk. Een algemene benadering van de verschillende unieke erfgoedobjecten of -sites is met andere woorden niet evident. Bij de opmaak van een beheersplan wordt echter getracht zoveel mogelijk **integraal** en **geïntegreerd** te werken. Integraal betekent de zorg voor archeologisch, landschappelijk én bouwkundig erfgoed. Een geïntegreerde benadering betekent een afstemming met andere beleidsvelden die raakvlakken hebben met de onroenderfgoedzorg. Een voorbeeld is het beleidsveld “leefmilieu en natuur”. Omwille van deze reden wordt a.h.v. deze richtlijn een kader/structuur aangereikt op basis waarvan een beheersplan dient te worden opgebouwd. Het type van erfgoed of beheer ervan kan echter mede bepalend zijn en sturend werken voor de concrete uitwerking van deze verschillende onderdelen.

De visie en aanpak geformuleerd in de aanvraag tot opmaak vormen de basis voor verdere dialoog in aanloop naar de eigenlijke opmaak van het beheersplan. In een informeel overleg kunnen mogelijke visies op hoofdlijnen worden uitgewerkt, kan het vertrouwen worden opgebouwd en een inventarisatie worden vastgelegd. De consulent legt, in overleg met de klant, de gewenste diepgang vast:

- het gebied (en de context);
- het ensemble van
 - gebouwen, het gebouw en de samenhangende reeks ruimten;
 - aanleg en gebouwen en de samenhangende reeks deelgebieden;
 - landschappen;
- de ruimten of deelgebieden zelf;
- samenstellende onderdelen;

- de elementen (onderdelen van constructie of deelgebied of samenstelling);
- de componenten (details).

Voorbeeld: Rijksweldadigheidskolonie (Merksplas) (landschappelijk element / bouwkundig element):

- Gebied: Kolonie
- Ensemble: dreefstructuren / gevangeniscomplex
- Deelgebied: dreven in bosgebieden / loods van de gevangenis
- Samenstellende onderdelen: dreef / zolder
- Element: dreefboom / vloer
- Component: naambordje dreef / materiaal bevestiging plankenvloer

In een gebied met meerdere zakelijkrechthouders, beheerders of betrokken actoren wordt zo veel mogelijk gewerkt naar **een gedragen visie en gezamenlijke beheersdoelstellingen**. We beschouwen **‘participatief werken’ als een uitgangspunt bij het opstellen van een beheersplan**. De basis van het participatief werken is het geloof in de kennis-kracht van een groep en de wetenschap dat het zoeken naar collectieve kennis betere resultaten oplevert. Een voorbeeld van een dergelijk ‘participatieve werking’ is onder meer het oprichten en continueren van een beheerscommissie¹, het organiseren van een informatieavond voor het ruime publiek,

Het beheersplan bevat een contextgebonden inhoud vanuit **een visie op het geheel (=de volledige beschermde site, eventueel aangevuld met aansluitende niet-beschermde zones)**. Indien het beheersplan voor een opzichzelfstaand geheel wordt opgemaakt, dient men steeds vanuit deze visie op het grotere geheel te vertrekken om daarna specifiek in te gaan op het opzichzelfstaand geheel. Indien later voor andere opzichzelfstaande gehelen binnen dezelfde beschermde site beheersplannen worden opgemaakt dient deze visie op het geheel als rode draad terug te komen. In dit verband vormt het **beschermingsbesluit** (en bijhorend beschermingsdossier) steeds de basis bij de opmaak van het beheersplan.

Naast een heldere tekst moet het **beheersplan ook de nodige plannen en/of kaarten bevatten die de verschillende delen van het beheersplan (inventaris, vaststelling erfgoedwaarden, visie en maatregelen) duidelijk leesbaar moeten weergeven** (zie schema). Het woord “plan” is bovendien gerelateerd aan “planning” dat enerzijds verwijst naar het proces om tot het plan te komen en anderzijds ook betrekking heeft op de juiste en tijdige uitvoering van het plan. Het is daarom belangrijk om een realistische visie en maatregelen te formuleren die kunnen bereikt resp. uitgevoerd worden binnen de geldigheidsduur van het beheersplan.

Bij de opmaak van het beheersplan wordt er maximaal **rekening gehouden met reeds eerder geplande en/of opgestarte beheer- of onderhoudswerkzaamheden** en wordt maximaal gebruik gemaakt van reeds uitgevoerde **studies, opmetingsplannen en onderzoeken**, waaronder de informatie beschikbaar bij het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een onderzoekspremie kan aangevraagd worden voor de opmaak van een beheersplan en voorafgaande onderzoeken, waarbij een voorafgaand onderzoek als volgt gedefinieerd werd: “elke

¹ Art. 8.1.2 en 8.1.4. BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

- Een opmetingsplan van de volledige site;
- Geologie, bodem en bodemgebruik;
- Waterhuishouding;
- Geomorfologie;
- *Inventarisatie van de gegevens over flora en vegetatie (indien relevant cfr. erfgoedwaarden vermeld in het beschermingsbesluit);*
- *Inventarisatie van de gegevens over fauna (indien relevant cfr. erfgoedwaarden vermeld in het beschermingsbesluit);*
- Inventarisatie van de knelpunten, onder meer verstoringen, vervuilingen e.a.;
- Beschrijving en plan van de infrastructuur binnen de afbakening van het beheersplan o.a. zitbanken, verlichting, wegenis (paden en verhardingen), afsluitingen, bruggen, holle wegen, infopanelen, wegwijzers, monumenten (beelden, ornamenten), andere vaste inrichtingen, grotten, ijskelders, ...), gebouwen en constructies, goten en rioleringen, nutsleidingen, verdwenen infrastructures, ...

Indien houtig erfgoed aanwezig is, kunnen, afhankelijk van de beheersneden, volgende aspecten aan bod komen:

- Inventariseren van knelpunten, onder meer verstoringen, vervuilingen e.a.;
- *Uitvoeren van boomtechnisch onderzoek of zgn. Visual Tree Assessment (VTA) naar de stabiliteit en de veiligheid van bomen;*
- *Uitvoeren van bodemkundig onderzoek naar de oorzaken van conditievermindering;*
- *Uitvoeren van geluidstomografie of zgn. Picusmeting;*
- *Uitvoeren van stormtest of trekproef;*
- *Graven van profielkuil;*
- *Nemen van grond- of bodemstaal;*
- *Analyseren van bladstalen;*
- *Opstellen van een zgn. Bomen Effect Analyse (BEA).*

Voor het **archeologisch erfgoed**, afhankelijk van de aard, worden volgende deelaspecten onderzocht:

- Fysieke beschrijving van de site;
- Geologie, bodem en bodemgebruik;
- Topografie van de site;
- Waterhuishouding;
- Inventarisatie van de knelpunten, o.a. verstoringen, ...;
- *Indien relevant eventueel aangevuld met:*
 - *Digitaal Hoogte Model (DHM), vergelijking van de meest recente versie met de oudere versie;*
 - *Resultaten van in het kader van het beheersplan uitgevoerde geofysisch onderzoek;*
 - *Degradatiemetingen (bvb. aan de hand van verslagen van monumentenwacht, andere monitoringmethodes, ...);*
 - *Analyse van archeologische resten uit oude opgravingen vergeleken met de bewarings-toestand van recente opgravingen om daaruit eventuele problematieken naar beheer te kunnen formuleren.*

De huidige toestand wordt geïllustreerd met recente foto's die een duidelijk beeld geven van het onroerend erfgoed/erfgoedlandschap. De foto's worden gesitueerd op het opmetingsplan (plan bestaande toestand).

//

de door de minister vastgestelde lijst met forfaitaire werkzaamheden². Er worden geen premiepercentages vermeld.

Indien van toepassing wordt in dit onderdeel ook melding gemaakt van (zie ook onderdeel 8°):

- Voorstel van lijst van handelingen aan of in beschermde goederen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating;
- Voorstel van lijst van handelingen waarvoor het college van burgemeester en schepenen niet kan oordelen dat aangemelde handelingen van die aard zijn om de wezenlijke eigenschappen van een beschermd stads- of dorpsgezicht te verstoren (en waarvoor dus een toelating noodzakelijk zou zijn);
- Voorstel voor lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor men alsnog een toelating nodig heeft;
- Voorstel van lijst van werken aan cultuuroederen waarvoor een premie kan worden aangevraagd;
- Voorstel van lijst van werken aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog waarvoor een premie kan worden aangevraagd.

7° een voorstel voor de manier en het tijdstip waarop de beoogde beheersdoelstellingen opgevolgd en geëvalueerd zullen worden

De zakelijkrechthouder, de gebruiker of zijn gevolmachtigde volgt de uitvoering van het beheersplan op en bezorgt hiervan een verslag aan het agentschap³. In het beheersplan wordt een voorstel gedaan voor de manier en het tijdstip waarop de beoogde beheersdoelstellingen opgevolgd en geëvalueerd zullen worden. Het tijdstip van geplande werken (al dan niet met een erfgoedpremie) en de staat van het goed zijn hier bepalend:

- Indien in slechte staat: jaarlijkse rapportering;
- Indien werkzaamheden in uitvoering: rapportering ten laatste 6 maanden na beëindiging van de werkzaamheden;
- Indien in goede staat en geen werkzaamheden gepland op korte termijn: vijfjaarlijkse rapportering.

We raden de klant aan om een verslag of voortgangsrapport op te stellen over de uitgevoerde werkzaamheden. Volgende gegevens worden hierbij vermeld: aard van de werkzaamheden (met verwijzing naar het beheersplan), plaats waar ze werden uitgevoerd, datum en het resultaat. Het verdient aanbeveling de voortgangsrapporten van foto's te voorzien, zodat de evolutie van het onroerend erfgoed of erfgoedlandschap in beeld kan worden gebracht.

8° Extra toevoegingen vnl. voortkomend uit de wettelijke bepalingen van het uitvoeringsbesluit

Binnen dit hoofdstuk zijn volgende wettelijke vereisten op te nemen indien nodig/relevant voor het beheer van het onroerend erfgoed of erfgoedlandschap. Indien ze reeds in het beheersplan zelf worden opgelijst, dan herhaalt men dit zonder bijkomende duiding.

- Afbakening van gebied waarvoor beheersplan werd opgemaakt met aanduiding van de beschermde delen (indien van toepassing); ev. met aanduiding van de verschillende onderdelen (kadasterplan met schaal en N-pijl).

² Ministerieel Besluit van 5/06/2015 tot vaststelling van de werkzaamheden, beheersmaatregelen en diensten die op forfaitaire basis in aanmerking komen voor een erfgoedpremie.

³ Art. 8.1.8. §1 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

- Voorstel van werken waarvoor een premie kan worden aangevraagd (zonder vermelding van percentages).
- Voorstel van lijst van handelingen aan of in beschermde goederen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating.⁴
- Voorstel van lijst van handelingen waarvoor het college van burgemeester en schepenen niet kan oordelen dat aangemelde handelingen van die aard zijn om de wezenlijke eigenschappen van een beschermd stads- of dorpsgezicht te verstoren (en waarvoor dus een toelating noodzakelijk zou zijn).⁵
- Voorstel voor ZEN-erfgoed binnen de perimeter van het opgestelde beheersplan met aanduiding op kaarten.⁶
- Voorstel van open erfgoed binnen de perimeter van het opgestelde beheersplan met aanduiding op kaarten met motivatie waarom van de openstellingsvoorwaarden van het uitvoeringsbesluit wordt afgeweken.⁷
- Voorstel van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking kunnen komen voor een erfgoedpremie volgens het Onroerenderfgoeddecreet en zijn uitvoeringsbesluit met aanduiding op kaarten.⁸
- Voorstel voor lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor men alsnog een toelating nodig heeft.⁹
- Voorstel van lijst van werken aan cultuuroederen waarvoor een premie kan worden aangevraagd.¹⁰
- Voorstel van lijst van werken aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog waarvoor een premie kan worden aangevraagd.¹¹
- Extra bijlage indien noodzakelijk (foto's, plannen, ...).

2.3 PRAKTISCHE RICHTLIJNEN

De opmaak van het beheersplan volgt de indeling in acht hoofdstukken zoals hierboven weergegeven. De finale versie van het beheersplan, dat ter goedkeuring aan de administrateur-generaal wordt voorgelegd, wordt in 2 afgedrukte én ingebonden exemplaren (A4-formaat) ingediend bij de provinciale buitendienst van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Daarnaast wordt ook een digitale versie in PDF-formaat aangeleverd bij de provinciale buitendienst: alle onderdelen (1° t.e.m. 7°) zitten vervat in 1 bestand. Alle bijlagen (zie onderdeel 8°) echter worden als aparte PDF-bestanden aangeleverd. De namen van de bestanden bestaan maximaal uit 200 karakters. De grootte van alle aangeleverde bestanden bedraagt elk maximaal 100 Mb.

⁴ Art. 6.2.2 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

⁵ Art. 6.3.12 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

⁶ Art. 2 28° BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

⁷ Art. 2 20° en 11.2.11 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

⁸ Art. 11.2.4 4°BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

⁹ Art. 6.2.5 + art. 6.2.6 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

¹⁰ Art. 11.2.2 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.

¹¹ Art. 11.2.3 BVR van 16/05/2014 betreffende de uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet van 12/07/2013.